

פוליטיקה / ספרים ז-ח

על העיר האידיאלית והחינוך בה

אריסטו

מיוונית, מבוא והערות: עמית ברץ

מאגנס, 2026 | 132 עמ'

לא בכל יום רואה אור תרגום חדש של גדול הפילוסופים העתיקים, אריסטו, וכשהדבר מתרחש ראוי לחגוג זאת. כך הוא עתה, משתורגמו לעברית ספרים ז ו-ח מתוך יצירת המופת פוליטיקה, העוסקים בעיר האידיאלית ובחינוך בה. עמית ברץ, המתרגם, תרם בכך תרומה חשובה להשכלתו של הציבור הישראלי. שימוש פדגוגי רב עוד ייעשה בספר דק זה.

השיבה לאריסטו ולעקרונותיו הפדגוגיים נצרכת בימינו במיוחד – אף כי האדם המודרני מוצא עצמו פעיל במציאות כלכלית, חברתית ופוליטית שונה בתכלית מזו שידע אריסטו, ואולי דווקא בגלל השוני הזה. בכלכלה אנחנו חיים בסדר קפיטליסטי גלובלי; חברתנו היא חברת המונים פלורליסטית; ארגוננו המדיני הוא מסגרת של מדינת לאום בעלת מבנה בירוקרטי אדיר ממדים. אך במובנים רבים טבעו של האדם קבוע, ותובנותיו של אריסטו על החיים הטובים, פיתוח האופי, המידות הטובות והחינוך המצוין, גם אם אינן תקפות במלואן, הן לבטח מאתגרות. כמו החברה בימי אריסטו גם חברתנו מתמודדת עם השאלות כיצד להקנות הרגלים נכונים לצעיריה ולכוונם אל החיים הטובים המאפשרים שגשוג, וכיצד לארגן את חיי העיר באורח שייטיב עם הפרט ועם

זהו תרגום מוצלח של ספר חשוב אך על דבר אחד יש להצטער – אותה ערבוביה מוזרה של תרגומי אריסטו המותירה את הקורא הישראלי נבוך. ספרים א' עד ג' של 'הפוליטיקה' תורגמו על ידי הוצאת רסלינג. כעת לפנינו תרגום של ספרים ז'-ח בהוצאת מאגנס. ומה על ספרים ה'-ו? אלה עדיין מחכים למתרגם נוסף. איך ציין ברץ במבוא? "חסרונם של תרגומים לעברית רבים מחיבורי המופת של אריסטו, ובכללם 'הפוליטיקה', הוא אחד החסרונות הגדולים בתרבותנו". אכן כך. אך נאמר תודה על מה שיש. קראו נא באריסטו!

ש"ב

הכלל. "תפקיד המחוקק הטוב", מזכיר לנו אריסטו, "לעייין בשאלה כיצד יוכלו עיר, אומת בני אדם, או כל צורה אחרת של שותפות, לקיים חיים טובים ולהשיג את האושר האפשרי עבורם" (עמ' 23-24).

ראוי לקרוא בן זמננו להניח לאריסטו להציב בפניו קושיות על חייו ועל חיי החברה. שאלה טובה שאנחנו יכולים לשאול את עצמנו כקהילה פוליטית היא האם ניתן להעניק לציונות פרשנות אריסטוטלית. "העיר", מציין אריסטו, "היא שותפות ממין מסוים בין אנשים דומים למען החיים הטובים ביותר הניתנים להשגה" (עמ' 42). הציונות המדינית גם היא "שותפות ממין מסוים", והיא מכוונת לא לחיים הטובים ביותר סתם אלא לחיים הטובים ביותר שיכולים להשיג יהודים חופשיים בארצם. זוהי רק דוגמה ליכולתו של אריסטו להעשיר את הבנתנו על עצמנו.

אריסטו, חשוב להדגיש, יאתגר במיוחד את המחזיקים בתפיסות ליברליות קלאסיות, כגון כותב ביקורת זו. למי שמבקרים כי המדינה לא תשלח ידיה בחינוך, קביעתו של אריסטו שהחינוך הוא חובתו העליונה של המחוקק והמושא הראשי של דאגתו, כמו גם התנגדותו לחינוך פרטי והערכתו למודל החינוך הספרטני, רחוקות מלהיות מובנות מאליהן. אין עוררין על חשיבותו של החינוך לטיפוח האדם והאזרח ועל מרכזיותו לחוסן הלאומי; אכן, ללא חינוך לאזרחות לא מקבלים אזרחים כשם שללא חינוך למידות טובות ספק אם נקבל אנשים טובים. אך לא בטוח שאריסטו מעניק לנו פתרון טוב לגבי הדרך שבה המחוקק יכול לתרום לכך ביעילות. בנקל יכול הקורא להסיק את המסקנות הלא נכונות מהמתכון החינוכי של אריסטו.